

СПЕЦИФІКА ЗАПОЗИЧЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ ЯК ЗАСОБУ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ

SPECIFICITY OF ENGLISH TERMS BORROWINGS AS A MEANS OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATIONAL PROCESS OF SPECIALISTS OF ECONOMIC DIRECTION

У статті досліджено роль запозичення англomовних термінів у побудові навчального процесу майбутніх фахівців економічних спеціальностей, визначено основні причини використання англomовних термінів, такі як запозичення разом із поняттям; необхідність найменування нового об'єкта; прагнення деталізувати поняття, яке вже є у мові; потреба у спеціалізації поняття в тій чи тій сфері тощо. Виведено чіткі напрями використання англomовних термінів у навчальному процесі підготовки фахівців-економістів (навчальну програму, наукову діяльність, фахову спрямованість) і систематизовано критерії оптимальності співвідношення між національним і міжнародним у термінотворенні економічних спеціальностей.

Ключові слова: навчальний процес, фахівці-економісти, освітня система, англіцизми, англomовні терміни, якість освіти.

В статье исследована роль заимствования англomовных терминов в построении учебного процесса будущих специалистов экономических специальностей, определены основные причины использования англomовных терминов, такие как: заимствование вместе с понятием; необходимость наименования нового объекта; стремление детализировать понятие, которое уже существует в языке; потребность в специализации понятия в той или иной сфере и

т. п. Выведены четкие направления использования англomовных терминов в учебном процессе подготовки специалистов-экономистов (учебная программа, научная деятельность, профессиональная направленность) и систематизированы критерии оптимальности соотношения между национальным и международным в терминообразовании экономических специальностей.

Ключевые слова: учебный процесс, специалисты-экономисты, образовательная система, англицизмы, англomовные термины, качество образования.

The article examines the role of borrowing English terms in the construction of the educational process of future specialists of economic specialties, identifies the main causes of the use of English terms such as: borrowing together with the concept; the need to name a new object; the desire to detail the notion already existing in the language; the need for specialization in a particular field, etc. The exact directions of the use of English terms in the educational process of specialists economists (curriculum, scientific activity, professional orientation) are outlined and the criteria of the optimality of the relation between national and international in terminating economic specialties are systematized.

Key words: educational process, specialists-economists, educational system, anglicisms, English language terms, quality of education.

УДК 657.422

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085.2019.12-1.08>

Ковальчук Ю.П.,

викладач кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Інтеграційний рух України у міжнародний освітній простір спричинив стрімкий процес оновлення лексики української мови. Відкритість українського суспільства, можливість його громадян вільно подорожувати та значна кількість туристів з-за кордону, участь українських освітян і студентів у міжнародних конференціях, стажуваннях, грантах, зростання числа охочих вивчати іноземні мови, активне використання у процесі навчання, діяльності та спілкування міжнародної комп'ютерної мережі Інтернет спричиняють активне застосування нової лексики в новітніх освітніх процесах, що зумовлює актуальність дискусійних питань щодо ролі та завдань іншомовних термінів у навчальному процесі. Для майбутніх фахівців економічного спрямування вільне володіння термінологією є основою успішної професійної діяльності. Саме тому в процесі побудови навчального процесу та забезпечення його якості перед студентом постає завдання засвоїти як загальнозжиті терміни і поняття, так і вузькоспеціалізовану фахову лексику, перед викладачем – доцільно та

цілеспрямовано впровадити іншомовні терміни у навчальний процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У вітчизняному мовознавстві проблема іншомовних запозичень у складі української мови розглядається багатьма науковцями, зокрема О. Потєбнею, І. Огієнком, О. Муромцевою, Ю. Жлуктенком, Л. Лисиченко, О. Медведєвою, Л. Архипенко та ін. Багато лінгвістів перераховували причини запозичень, різні за своїм характером: мовні, соціальні, психічні, естетичні та ін. Над цією проблемою працювали В.Д. Радчук, С.Й. Караванський, В.М. Русанівський і багато інших українських і російських дослідників. Зокрема, В. Борщовецька дослідила методику навчання іншомовної фахової лексики студентів економічних спеціальностей [1], Ю.О. Семенчук розглянула новітні методи використання професійно спрямованих англomовних матеріалів, а саме аудіювання та відіювання зі студентами-економістами [2], а Л. Вікторова представила методику формування професійно-термінологічної компетентності студентів вищих аграрних навчальних закладів [3].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри вагомість вищезазначених досліджень, з огляду на зростання кількості запозичених англійців для найменування нових явищ, наявних в англійській світовій практиці, активний розвиток міжнародних відносин у сфері бізнесу, у зв'язку з політичними й економічними реформами для підготовки затребуваних фахівців зі здатністю впевнено конкурувати на світовій професійній арені потребують подальшого вивчення методика, роль і завдання запозичення англійських термінів та окреслення критеріїв оптимальності їх застосування для підвищення якості навчального процесу підготовки фахівців-економістів.

Мета статті – охарактеризувати роль запозичення англійських термінів у побудові навчального процесу майбутніх фахівців економічних спеціальностей та окреслити окремі критерії їх впливу.

Виклад основного матеріалу. Активне впровадження англійських термінів є адекватною реакцією на процеси, що відбуваються в Україні, яка є суб'єктом міжнародного права, підтримує договірні взаємовідносини з іншими державами, обмінюється дипломатичними, консульськими, торговельними представництвами, бере активну участь у діяльності міжнародних організацій, необхідній для ефективного забезпечення національних інтересів у різних сферах.

Цей факт спричинює виникнення процесу запозичень, що є неминучим у будь-якій термінології та зрештою збагачує її. Всього в сучасній українській термінології 40% іноземних термінів, запозичених на різних етапах розвитку мови, різними шляхами (калькуванням, транслітерацією) і з різних причин [4, с. 50]. Серед основних причин запозичення англійських термінів виділяємо такі:

- 1) запозичення разом із поняттям;
- 2) необхідність найменування нового об'єкта;
- 3) прагнення деталізувати поняття, яке вже є у мові;
- 4) потребу в спеціалізації поняття в тій чи тій сфері;
- 5) прагнення замінити описовий зворот;
- 6) соціально-психологічні причини – сприйняття іноземного слова як більш престижного.

Щодо останнього пункту, то, щоб привернути увагу україномовної аудиторії, звичайні речі, які іноді можуть мати й українську назву, нерідко маскуються. Наприклад, дайджест – огляд, кеш – готівка, сервіс – обслуговування, прайм-тайм – найкращий час, флаєр – листівка, дистриб'ютор – розповсюджувач, консумація – споживання, консумент – споживач, сейл – розпродаж, офіс – контора, сек'юриті – охорона, дисконт – знижка, бартер – товарообмін, лізинг – оренда тощо [5, с. 241].

Якість вищої освіти перебуває під впливом чинників, які визначають зміст професійної під-

готовки, особливості організації навчального процесу в закладах вищої освіти, безпосередньо виявляються в навчальному процесі закладу вищої освіти, а також визначають його результати [6, с. 9]. Обґрунтоване використання англійських освітніх, фахових, загальнонавчаних термінів викладачами у підготовці фахівців-економістів допоможе покращити рівень їх мобільності та сприятиме зростанню якості діяльності вищих навчальних закладів.

У контексті сучасного розвитку країни простежується тенденція до активного впровадження англійської фахової лексики в термінологічні поля. Термінологічні складники інтернаціонального характеру асимілюються відповідно до звукової та графічної форми лексичних одиниць мови. Так, англійські мовні одиниці економічної галузі зазвичай піддаються транслітеруванню, тобто підпорядкуванню англійських термінів фонетичним нормам української мови й стабілізації цих лексичних мовних одиниць на новому мовному ґрунті.

Під професійно-термінологічною компетенцією розуміємо здатність влучно та доцільно використовувати фахові терміни, знання з логіки висловлювань і структури формулювань, набуті вміння та навички граматично правильно будувати речення та власний діалог у ситуаціях професійного спілкування, опору на досвід, отриманий під час вивчення дисциплін біотехнологічного спрямування у вищому навчальному закладі, мотивацію себе відповідністю обраному фаху та високими результатами у професійній діяльності, розуміння, що запорукою успіху є постійне відпрацьовування навичок і саморозвиток особистості [7, с. 60].

У навчальному процесі економічних спеціальностей, вважаємо, варто систематизувати напрями використання англійських термінів з метою забезпечення їх доречності. А саме:

– навчальна програма – англійські терміни використовуються в контексті впровадження світових новітніх методик побудови навчального процесу, інтернаціоналізації освітньої системи. Для прикладу: кейс (case – ситуація з практики, реальний випадок, на якому розбираються теоретичні ідеї);

– наукова діяльність – англійські терміни використовуються в ході здійснення досліджень актуальних питань економічного спрямування національного та світового масштабу, участь у грантах і міжнародних програмах (грант (grant – грошові або інші засоби, що передаються громадянами та юридичними особами (в т. ч. іноземними));

– фахова спрямованість – англійські терміни використовуються для оперування економічними категоріями у процесі здійснення професійної діяльності. Так, наприклад, зручними вже стали терміни *бюджет*, *аванс*, *дефіцит*, *баланс*, *кредит*, *офшор*, *актив*, а терміни, які є порівняно

новими у застосуванні (*кліринг, таймінг, індоса-мент, аутсорсинг, інжиніринг, трейдер* та багато інших) традиційно потребують спеціальних словникових тлумачень.

Сьогодні ведуться дискусії щодо оптимального співвідношення між національним і міжнародним у термінотворенні. Деякі науковці вважають, що перш ніж вводити чужомовну одиницю до системи української мови, варто спробувати пошукати серед національних термінів такий, який зміг би правильно відобразити зміст нового запозиченого поняття, або ж утворити синонім із власне національних мовних ресурсів і саме такий термін використовувати як нормативний. Залишати ж запозичену термінологічну одиницю варто лише тоді, коли жоден із варіантів не підходить [8, с. 52]. Більшість сучасних термінологів однастайні: запозичення термінів – процес невідворотний.

На думку Л. Малевич, запозичення іншомовних терміноодиниць, особливо інтернаціональних, виступає важливим засобом поповнення термінофонду, сприяє його міжнародній поняттєвій уніфікації й унормуванню [9, с. 338].

Економічна термінологія включає в себе широку термінологію інших галузевих сфер (фінансів, менеджменту, маркетингу, обліку, банківської справи та ін.). Внаслідок активізації сектору ринкової економіки України англіцизми становлять динамічний шар термінологічних запозичень у фінансово-економічну сферу.

Доцільність і правильність застосування англomовних термінів у навчальному процесі має супроводжуватися дотриманням таких критеріїв оптимальності:

Слід використовувати англomовний термін у науковому стилі, якщо він не має українського відповідника з таким самим обсягом значення і тлумачиться лише описово. Недотримання вказаної умови спричинює проникання в нашу мову та витіснення чинних, нічим не гірших питомих або давно запозичених термінів на позначення наукових понять і формують відчуття меншовартості рідної мови.

Застосування в навчальному процесі англomовного терміна за умови його загальнозживаності та міжнародної популярності. Цей критерій сприятиме процесу глобалізації освітньої національної системи у світовий простір, підвищить адаптацію знань до світових умов функціонування економіки.

Недоцільно використовувати іншомовні слова в офіційно-діловому тексті, якщо є аналоги в українській мові, оскільки текст повинен бути зрозумілим для тих, хто буде з ним знайомитися.

Потрібно дотримуватися правильного значення іншомовного терміна, закріпленого у словниках, наприклад: менеджер (з англ. управитель, завідувач), за Словником іншомовних слів, – це фахівець з управління господарськими процесами, виробництвом, обігом товарів і послуг; найманий

управитель, отже, не кожен керівник є менеджером, хоча останнім часом так іменують себе ті, хто очолює ту чи іншу організацію, підприємство, фірму.

В одному й тому самому тексті не варто поєднувати іншомовний термін і його український аналог для окреслення того самого поняття (наприклад: Ми дійшли консенсусу зі згоди). У випадках, подібних до зазначеного, краще використовувати національне слово, яке істотно полегшує спілкування загалом та офіційне зокрема. Проте, укладаючи наукові й подекуди офіційні тексти, необхідно враховувати випадки, коли власний відповідник є вужчим або ширшим за значенням, ніж іншомовне слово.

З метою забезпечення доцільності запозичення та правильності визначення терміна певної галузі слід орієнтуватися на особливі контексти, зміст яких не повинен виходити за межі досліджуваної галузі. Отже, термін набуває конкретного значення у контексті та допомагає згадатися про відповідне значення, не вдаючись до перекладу. На думку деяких дослідників, внаслідок відриву від контексту термінам притаманна багатоаспектність і понятійна складність. Тому для розширення термінологічного вокабуляру доцільно визначити похідні терміна.

Висновки. Англomовні терміни, з огляду на інтернаціоналізацію освіти, відіграють важливу роль у навчальному процесі фахівців економічних спеціальностей, і їх використання є вимогою сучасності. Запозичення англomовних термінів сприяє глобалізації освітньої системи у світовий простір, адаптує набуті знання до умов міжнародної економічної практики, дає змогу підготувати фахівця-економіста з високим рівнем конкурентоздатності на ринку праці. Разом із використанням англomовних термінів у навчальному процесі відбувається підвищення якості освітніх послуг. Проте добір іншомовного терміна (слова) щоразу повинен бути регульований конкретною ситуацією мовлення, добрим знанням його значення та чіткими критеріями доречності його застосування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Борщовецька В.Д. Структура та зміст навчання магістрів економічного напрямку ділової англійської мови. *Матеріали держ. наук.-практичн. конф. «Актуальні питання лінгвістики та педагогіки» (Біла Церква, 9 листопада 2011 р.)*. Біла Церква : БДАУ, 2011. С. 42–44.
2. Семенчук Ю.О. Формування англomовної лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей засобами інтерактивного навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2007. 283 с.
3. Вікторова Л.В. Формування професійно-термінологічної компетентності студентів вищих аграрних навчальних закладів у фаховій підготовці. *Розвиток освіти в умовах поліетнічного регіону* : матеріали

міжнар. наук.-практ. конф. (9–11 квіт. 2009 р., Ялта). Ялта : РВВ КГУ, 2009. С. 90–95.

4. Власюк І. Формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх економістів. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. Львів, 2012. № 1. С. 50–58.

5. Дуднік Т. Англомовні запозичення в українській фінансово-економічній термінології та особливості їх перекладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2013. Вип. 20. С. 241–243.

6. Чекаловська, Г.З. Якість вищої освіти: сутність і чинники впливу. Досягнення в науці. *Нові погляди, проблеми, інновації* : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Лодзь, 29–31 липня 2012 р.). Ч. 4. Лодзь, 2012. С. 9–12.

7. Сиротін О.С. Формування у студентів агробіологічних спеціальностей професійно-термінологічної компетентності засобами іноземної мови. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. 2016. № 2. Ч. 2. С. 59–64.

8. Стецюк С. Англомовні запозичення в українській фінансово-економічній термінології. *Проблеми української термінології* : міжнар. наук. конф., 27–29 верес. 2012 р. Л., 2012. С. 52–54.

9. Малевич Л. До проблеми співвідношення наукової і наївної картин світу: термінологічна метафора. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Філологічні науки*. 2010. № 89 (1). С. 337–341.